

***KAMPEN OM TEXTEN –
EXAMENSARBETET I
LÄRARUTBILDNINGEN***

Per-Olof Erixon & Inger Erixon Arreman

Måndagen den 11 juni 2018

Läraryrkeskonferensen, Stockholm

UMEÅ UNIVERSITET

UMEÅ UNIVERSITET

PROJEKTET

- *Kampen om texten – om lärarstudenters möten och förhandlingar med olika akademiska skrivtraditioner på vägen mot en godkänd uppsats (VR 2011-2016)*
- Utgångspunkter:
- Den skriftliga produkten utgör den primära artefakten i ett vetenskapligt forskningssammanhang
- Universiteten utgörs inte av enhetliga språkmiljöer
- Examensarbetet i LU – ett led i LU:s akademisering
- Lärarutbildningen inte ett ämne utan flera (interdisciplinärt fält)

FRÅGESTÄLLNINGAR

- (1) undersöka och kritiskt analysera de språkvärldar och motstridiga epistemologiska och skriftliga krav en lärarstudent möter under sin utbildning,
- (2) hur studenterna ser på skrivandets plats och funktion i sin egen utbildning,
- (3) hur lärarstudenterna förhåller sig till de (skilda) krav de ställs inför i arbetet med sina skriftliga uppgifter,
- (4) om och på vilka sätt dessa krav lämnar avtryck i uppsatserna

ACADEMIC LITERACIES

- *New Literacy Studies (NLS) - Academic Literacies* - en grundläggande föreställning :
- ”Situated literacies”
- Läsa och skriva ingår i kulturella sammanhang
 - Vänder sig emot synen att en person antingen är läs- och skrivkunnig och då bör klara av alla situationer där skrift ingår, eller så är den icke (tillräckligt) kunnig i läsa och skriva och då beror det på något ”fel” hos individen.
 - Skriva – inte bara sätta bokstäver i rätt ordning - en person som har svårt att skriva en ansökan till en myndighet kan vara duktig på att skriva gratulationstal eller Twitter-inlägg.
- Bygger på tanken att inte bara studenter ska anpassa sig till akademien, utan att akademien, dvs. utbildningarna, lärarna, kraven och de skriftliga normerna, också måste anpassas till studenterna.

FYRA MILJÖER

- Projektledare Per-Olof Erixon (VR 2012-2016)
- Umeå universitet – Inger Erixon Arreman och Per-Olof Erixon (projektledare)
- Örebro universitet – Tomas Englund och Emma Arneback
- Stockholms universitet – Olle Josephson och Mona Blåsjö
- Norsk högskola, Vestfold – Tone Solbrekke, Line Wittek och Kristin Helstad

EMPIRI

- Intervjuer, semilongitudinell ansats:
högskolans lärare, studenter, alumner,
yrkesverksamma förskollärare
 - Individuella intervjuer
 - Fokusgrupper
- Observationer i olika miljöer
- Enkätunderlag
- Textanalyser – nationell policy, kursplaner,
studieguider, examensarbetet

DEN SKRIVNA TEXTEN I HÖGSKOLAN

- Den skrivna texten det primära i högskolan
- Skrivandet är grundat i olika vetenskapstraditioner (humaniora, naturvetenskap, samhällsvetenskap)
- Förenar medlemmar inom ett specifikt område/fält (Kruse, 2006)

OLIKA STAMMAR

- Becher (1994) föreställer sig att universiteten är uppbyggda av olika "stammar"
- Med sitt eget territorium
- Och sina (egna) språkliga dialekter

4 AKADEMISKA KLUSTER (BECHER, 1994)

- 1. Hårda, rena (naturvetenskaplig) – fysik – kumulativ, atomistisk, universell, kvantitativt orienterad – upptäckter
- 2. Mjuka, rena (humanistiska och samhällsvetenskapliga) - holistiskt, det partikulära, kvalitativt
- 3. Hårda, tillämpade (ingenjörutbildning) - pragmatiskt, praktisk
- 4. Mjuka, tillämpade (lärarutbildning),

AKADEMISKT SKRIVANDE

- Således inte en diskurs eller literacy
- Utan flera
- Förbundna med olika disciplinära traditioner (Becher 1994; Sullivan 1996; Kruse 2006).
- Och epistemologier/kunskapssyner
- Allt förbundet med normer för skrivandet

DOKUMENTEN -1977 ÅRS HÖGSKOLEREFORM

- H 77 1977 års högskolereform
- Allmänna mål för professionsutbildningarna (lärarhögskolor, socialhögskolor, sjuksköterskeutbildningar, tandläkarhögskolor m fl) som infördes i högskolan/universitetet 1977 – att de skulle innefatta både akademiskt förhållningssätt och förbereda för professionen (SFS 1977:218)

DOKUMENTEN - 1993 ÅRS HÖGSKOLEREFORM

- 1993 års högskolereform
- Examensarbetet obligatoriskt i LU (liksom inom all professionsutbildning)
- betonade orientering mot framtida yrket samt självständighet, kritiskt tänkande och problemlösningsförmåga (Riksdagen, 1993)
- Med 1993 års högskolereform blev även examensarbete ett obligatorium för yrkesexamina (Regeringens proposition 1992/93: 1).
- Examensarbetet alltsedan 1993 års högskolereform använts som en kvalitetsindikator för högskoleutbildningar

EXAMENSARBETET – YRKESINRIKTAT

- För godkänd utbildning ska studenterna presentera ett examensarbete i vilket den vetenskapliga underbyggnad som utbildningen bygger på ska relateras till den framtida professionen (SFS 1993:100, bilaga 2 examensordningen)

HÖGSKOLEREFORMER 2000-TALET

- 2001 (Reg. Prop. 1999:135) – lärarutbildning för förskollärare och fritidspedagoger förlängdes och examensarbete 10p/15hp obligatoriskt för alla inriktningar.
 - Examensarbetet ger tillträde t forskarutbildning
- Bologna 2007 – 3 nivåer ("circle" 1, 2, och 3)
- Grundutbildning (circle 1) en "brygga" mellan utbildning och arbetsmarknad
- Magister/master (circle 2) krävs för behörighet till forskarutbildning
- grundnivå (circle 1) ej längre tillträde till forskarutbildning

TVÅ OLIKA EXAMINA

- En yrkesexamen
- En generell examen
 - Före 2001 års lärarutbildning var examensarbetet av varierad längd 5p-10 p (7,5-15 hp)
(Gustafsson,2008)

AKADEMISK -PROFESSIONELL BETONING

- Examensarbetet förbinds ofta med en "C-uppsats"
 - "small thesis", liten doktorsavhandling (Gustafsson, 2008)
- Två orienteringar inom lärarutbildningsområdet:
 - mot professionen
 - mot akademien (teori, metod, kritiskt perspektiv etc – som förberedelse för forskning) (Hesslefors Arktoft and Lindskog 2008).

KARTLÄGGNINGAR OCH UTVÄRDERINGAR

- Kartläggning av 2001 års reform visar olika organisering och olika akademiska betoningar vid olika lärosäten i Sverige (Arnqvist, 2008)
- Handledare – flertalet icke forskarutbildade lärare (Gustafsson, 2008, Högskoleverket 2008)
- Högskoleverket (2006) – examensarbetet i kortare lärarprogram (Fö, Fri) svag akademisk nivå i jämförelse med kandidatuppsatser (Ulf P Lundgren och Eva Forsberg, HSV 2006)
- Högskoleverket (2008) Lärarutbildningsområdet kritiserades för svag forskningsstruktur och för få disputerade lärare

2000-TALET NYA FORSKNINGSSTRUKTURER VÄXER FRAM

- Nya forskarutbildningsämnen vid sidan av ämnet pedagogik:
- Pedagogiskt arbete (Liu, KAU, UmU, HD, GU, BH)
- Kemididaktik, historiedidaktik, matematikdidaktik etc..

SUMMERING SÅ LÅNGT..

- Lärarutbildning ger yrkesexamina
- Examensarbetet - inga specificeringar form och innehåll
- En tydlig yrkesinriktning
- Spänningar kring detta

UTMÄRKANDE DRAG FÖR LÄRARUTBILDNING

- Lärarutbildning tillhör fjärde klustret – tillämpad vetenskap
- Studenter och lärare inbegripna i olika maktrelationer inom universitetet; att tillerkännas ett värde
- Inte en röst (voice, dvs. diskurs/epistemologi etc.) att lyssna till – utan flera
- Ett interdisciplinärt fält – inte en disciplin
- Kunskapssegment adderas – inte kumulativt
- Horisontell kunskapsstruktur (Bernstein, 2000)
- Stark semantisk gravitation (Maton, 2009)

EX. LAILA MELLAN SKRIVKULTURER

- ”Jag tror att gå som förra året och in hit till det naturvetenskapliga, det tror jag är en mindre omställning än när vi kommer tillbaka sen till pedagogiken. Att vi ska kastas in i det här efter ett år igen, då får vi ju verkligen se om vi kommer ihåg. När vi ska börja skriva igen ... Med all den formalian och så. Och dom kraven.”

HELA STUDIEN

- 10 resultat

1. SKRIVANDET ÄR IDENTITETSSKAPANDE

- Studenternas skrivande, både av examensarbeten och genom hela utbildningen - förbundet med deras identitetsutveckling.
- Innebär att förhålla sig till sig själv som student, som reflekterande individ, som blivande lärare, som läsare, som utförare av en liten vetenskaplig studie m.m.
- Studenterna börjar från en perifer position i förhållande till en praktikgemenskap och fullvärdig medlem
- En inneboende konflikt i lärarutbildningen är att skrivandet är förknippat med olika identiteter:
 - deltagare i den kommande yrkesgemenskapen
 - deltagare i en akademisk gemenskap som löser vetenskapliga problem.
- Den kommande yrkesgemenskapen präglar utbildningen och ligger närmare till hands för studenterna.
- Den senare identiteten -akademisk gemenskap- krävs för ett lyckat examensarbete

EX. TRE SLAGS STUDENTER PÅ SAMMA UTBILDNING

Helen: Varför kan inte alla få skriva som de vill? Jag vill skriva på mitt eget vis.

Sara: Jag har ju inte studerat så här förut. Ja, gymnasiet slutade jag ju men sen har jag jobbat sedan dess. Så man har inte riktigt det här språket.

Eva: Jag tycker om prov och tentor. På prov är det mer ... du har svarat rätt.

2. KAMPEN MELLAN VARDAGLIG, PROFESSIONELL OCH AKADEMISK DISKURS

- Sällan konflikten mellan olika ämnestraditioner snarare olika – identitetsskapande domäner som kämpar om utrymme och hegemoni i skrivarbetet.
- I studenternas texter från början av utbildningen – en kamp för att inte bli fast i vardagsdiskursen;
- Att förena professionsdiskurs och akademisk diskurs
- Studenterna måste i sin utbildning skaffa sig redskap för att kunna förflytta sig mellan olika diskurser (eller domäner).
- Kampen mellan olika ämnestraditioner uteblir ofta. En specifik ämnestradition tar kommandot.

3. HEGEMONIBILDANDE ÄMNINGEN

- En specifik ämnestradition tar kommandot och ramar in en hel lärarutbildning
- Ser olika ut på olika ställen, men
- Bestämmande för vad studenterna betraktar som ”sin” vetenskap, men hjälper dem att förhålla sig till olika skrivuppgifter.
- Hegemonibildande ämnen: pedagogik, pedagogiskt arbete eller ämnesdidaktik,
- Ett stöd för studenterna – men kanske också hinder för nytänkande?

4. FÖRSTA TERMINEN VIKTIG

- Den första terminen är viktig
- Det man skriver den första terminen och den syn på skrivandet som man då möter, kommer att prägla hela utbildningen, fram till examensarbetet.
- Studenterna mottagliga för hegemonibildande insatser den första terminen - och hela utbildningen
- Ämnestradition eller karismatiska lärare

5. DELNINGSKULTUR UTVECKLANDE

- Studenterna arbetar sig in i en praktikgemenskap - en kollektiv karaktär.
- Arbetar med och reflekterar över sitt skrivande tillsammans med andra.
- Framgångsrik skrivundervisning - förknippad med en ömsesidigt kommunicerande delningskultur.
- Olika sätt att organisera:
 - - gemensamt skrivande
 - - portföljskrivande,
 - - responsgrupper,
 - - grupphandledning etc. ,
- Skrivandet - ett redskap för studenterna att arbeta sig in i de nya akademiska och professionella praktikgemenskaperna.

6. OLIKA RESURSER MOBILISERAS

- Studenterna mobilisera resurser av mycket olika slag:
 - studieguider och mönsteruppsatser,
 - tidigare erfarenheter av skrivande, några nära studiekamrater,
 - universitetens särskilda språkverkstäder
 - anhöriga och vänner.
- Lärarutbildare bör därför vara öppna och flexibla i mötet med de studerande och göra olika slags resurser så synliga och tillgängliga för studenterna som möjligt.

7. OLIKA ARBETSSÄTT – MEN LIKARTADE EXAMENSARBETEN

- Studenterna följde den vanliga standarddispositionen
- Alla undersöker med vetenskaplig metod ett problem som är förknippat med den kommande yrkespraktiken.
- Problemet formuleras mestadels utifrån yrkespraktikens behov, inte utifrån en vetenskapligt bestämd forskningslucka.
- Många studenter lyckas relativt väl, trots stora skillnader i hur arbetet lagts upp och hur medvetet lärarutbildarna handlett arbetet med skrivandet.
- En förklaring kan vara att det finns institutionaliserade diskurser, som är betydligt starkare än de individuella utbildningsdiskurserna:
 - - dels en akademisk, allmän samhälls- och beteendevetenskaplig,
 - - dels en läraryrkesdiskurs.
- Så kraftfulla att de i det långa loppet slår ut mer specifika lokala förhållanden.

8. MOTSÄTTNING MELLAN TYDLIGA RAMAR OCH KREATIVITETSUTRYMME

- Många studenter efterlyser explicita anvisningar för hur examensarbetet ska utformas på detaljnivå.
- Andra klagar på att skrivandet enligt bestämda mallar kan hindra dem från att reflektera över viktiga erfarenheter och fjärmar dem från den kommande yrkespraktiken
- Lärarutbildningsmiljöerna lägger olika vikt vid att vara explicita om normerna för examensarbetet,
- men studenternas syn på motsättningen mellan tydliga ramar och individuellt spelrum är ungefär densamma.
- En utmaning för varje utbildning att balansera denna motsättning.

9. IMRAD-NORMEN UNIVERSELL

- Alla examensarbeten följer den grundläggande modell för en vetenskaplig uppsats - IMRAD ("Introduction, Method, Results And Discussion")
- IMRAD anvisas också explicit i studiehandledningar och liknande.
- Anslutningen till IMRAD visar hur stark den allmänna akademiska diskursen är också i lärarutbildningarna.

10. GENRENORMER FÖR STRUKTUR – OCH DETALJNIVÅ

De normer som blir synliga i samtal, undervisning eller studieanvisningar gäller antingen uppsatsens struktur i stort

- dvs. IMRAD med vissa preciseringar
- eller detaljnivån som notteknik och enstaka ordval (t.ex. att man får skriva *jag*).

Det är ofta normer som gäller generellt för allt vetenskapligt skrivande.

MEN..OSYNLIGA GENRENORMER PÅ MELLANNIVÅ:

- Däremot säger både lärare och studenter mycket lite om genrenormer på mellannivå:
 - styckestruktur,
 - perspektivbyten,
 - växling mellan beskrivning och tolkning,
 - möjligheten till jämförelse
- Examensarbetena visar dock att det finns sådana genrenormer, som
 - tycks mer specifika för lärarutbildningarna, såsom stycken enligt mönstret
 - koppling eget-litteratur och enligt mönstret yrkesmässigt ställningstagande.
- Lärarutbildarna skulle behöva mer kunskap om dessa genrenormer.

EX. KOPPLING EGET-LITTERATUR: MELLANDOMÄNENS UTMANINGAR

- utdrag ur examensarbete:
- ”[författaren]XX (2014) beskriver i sitt forskningsprojekt (examensarbete) att barnen inte alltid anammar det som presenteras av pedagogerna, utan att barnen tenderar att utmana det digitala verktyget. Något som också uppdagades då den intervjuade pedagogen på förskola YY berättade att de lär sig pekplattans funktioner tillsammans med barnen, var att det inte fanns någon skillnad mellan barn och pedagog. Jag tänker mig att pekplattan kanske är ett unikt verktyg som fungerar som en ”bro” mellan barn och pedagog där hierarkierna jämnas ut?”
- Mening 1: litteraturreferens; mening 2: observationsreferens; mening 3: tolkning eller reflektion

EX. YRKESMÄSSIGT STÄLLNINGSTAGANDE

- utdrag ur examensarbete:
- ”Kulturkrockar kan även uppstå i verksamheten när föräldrar och förskola har olika synsätt, något som såväl [författare] XX (2010) och informanterna nämner. När dessa typer av krockar uppstår anser vi att det är viktigt att förskolan har en värdegrund pedagogerna tror på och står fast vid, vilket kräver en väl utförd dialog mellan förskola och hem och riktlinjer för bemötande.”

- Tack för uppmärksamheten!

Per-Olof Erixon

per-olof.erixon@umu.se

Inger Erixon Arreman

inger.erixon.arreman@umu.se

UMEÅ UNIVERSITET